

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Het is de derde dag, dat de broeders op den steen zitten, onafgebroken belegerd door de ossen. Af en toe gaan de dieren wat verder weg, maar steeds blijven er een paar vlak in de buurt, die dadelijk beginnen te brullen zoodra de broeders een poging tot ontvluchten in het werk stellen. Sommigen rukken met hun gekrulde tongen het gras op den heuvel af, anderen liggen te herkauwen en rusten uit, de buiken dik gespannen. Twee zijn er half en half aan het vechten, ten deele is het ernst, ten deele spel, een dof gekraak klinkt wanneer de horens ineen grijpen. Pal aan den voet van den Hiidenkivi staat er een, ongeduldig de aarde opwerpend met zijn hoeven, terwijl hij een boosaardig gebrul uitstoot. Zoo korten de dieren zich den tijd, tot wanhoop van de broeders, die bleek en verslagen terneer zitten. — Kort geleden heeft Lauri een grooten slok uit de kruik genomen, nu doet hij het weer. Ontdaan beginnen de anderen hem uit te schelden.

„Ben je van den duivel bezeten?” raast Juhani.

„Wat haal je in je hoofd?” verwijt Aapo hem. „Bedenk dat wij allen onder denzelfden vloek gebukt gaan.”

„Vergeet niet dat we maar weinig ruimte hebben,” waarschuwt Tuomas. „We moeten oppassen.”

„Ik ben gek, de wanhoop beneemt me het verstand,” klaagt Lauri.

„Maar dat gaat niet aan!”

„Laat alle holen van de hel hun vuur uitbraken! Laat onze burcht rondtollen gelijk een molensteen en zeven rampzalige schepselen als buit voor de stieren slingeren. Rol, steen, van het Westen naar het Oosten, rondom het woud, van het Westen naar het Oosten. Rol, rol dan! Helleja!”

„Ben je al bezopen?”

„Dat zal wel, Juhani. Wat is de wereld, wat is het leven waard? Geen öre, geen enkele ongelukkige öre. De heele

zaak kan wat mij betreft naar den bliksem gaan! Laten we drinken, broeders, laten we drinken!"

„Hij is dronken," meende Aapo. „Neem hem de kruik af."

„Die krijgen jullie niet. Nee, die krijgen jullie niet. Die kruik is van mij. Ik heb mijn rugzak niet neergegooid, zoodat die beesten daar hem konden vertrappen, nee, dat heb ik niet gedaan! Maar jullie! O! Jullie hebben je ransels neergesmeten als een troep stomme Zigeuners, wanneer de schout zijn geweer afschiet."

„Geef hier de kruik," beval Juhani.

„Ze is van mij!"

„Maar ik zal er op passen."

„Zul jij er op passen? Je kunt op je gezicht krijgen!"

„Vechten?"

„Met alle plezier. Maar liefhebbende broeders vechten niet."

„Drink nou niet meer, Lauri," kwam Timo.

„Geef op de kruik! En dadelijk!"

„Je kunt op je gezicht krijgen! Wat verbeeld je je wel? Wie denk jij dat je bent?"

„Een zondig mensch, maar in ieder geval je oudste broer."

„Oudste! Nou, dan heb je zooveel te meer gezondigd, des te meer moet je op je smoel hebben. Gezundheit, zegt de Duitscher!"

„Geen druppel, geen druppel, versta je!"

„Ik mag je graag, Tuomas, ik mag je verduiveld graag. Jou en den kleinen Eero. Maar de anderen — wat moet ik van de anderen zeggen?"

„Hou je mond, en geef hier de kruik. Toe maar, Juhani, neem hem z'n rugzak af. Gesp dien op je eigen rug en pas op den brandewijn."

„Jij bent de eenige, dien Lauri gehoorzaamt, Tuomas! Van jou hou ik en van den kleinen Eero."

„Hou je mond!"

„Zulke jongens toch! Wat is Jukola-Jussi? Een verwaande aap, een bronstige stier!"

„Hou je mond, dadelijk," viel Juhani uit; „zorg dat mijn ooren dergelijke dingen niet meer hooren."

„Wie ooren heeft om te hooren, die hoore, predikt Aapo, Jukola's heilige paus."

„Is dat onze rustige, ernstige, zwijgzame Lauri?” verwonderde Simeon zich. „Ben jij Lauri? Jij, met je grooten bek?”

„Ben jij Simeon, de valsche Judas Iskariot?”

„Ik zal je vergiffenis schenken en gloeiende kolen op je hoofd stapelen.”

„Loop naar de hel. Daar heb je kolen!”

„Goddellooze!”

„De haren rijzen me te berge!”

„Wat klets je, Timo, Jukola's bleekoogige geitebok.”

„Wel wel, geitemelk is best drinken.”

„Hè?”

„Geitemelk is best drinken, zeg ik. Ik dank je voor de groote eer, die je me bewijst. Ja, dus dat is dan wat ons betreft. Maar nu kom je op een ander terrein. Daar staan je lievelingen, Tuomas en Eero.”

„Hè?”

„Ik zing geen twee liedjes voor één geld.”

„Een ander terrein? Wat klets je, ik weet best wat ik aan ze heb! Tuomas is gelijk een prachtige voorhamer, solide, mannelijk, rustig; maar de kleine Eero is een scherpe en vlugge bijl. Hij maakt steeds grapjes en drijft met alles den spot, die rakker.”

„Dat kan wel zijn, maar heb je gezegd dat ik een verwaande aap ben?” donderde Juhani.

„En mij heb je een geitebok genoemd,” kwam Timo. „dank je wel.”

„Eero maakt grapjes, maar hij heeft het hart van een man,” daasde Lauri.

„Goed, goed, maar heb je mij een verwaande aap genoemd?”

„Jawel, en een bronstige stier.”

„Oll reit,” broeder, „oll reit!”

„Hou je bedaard, Juhani; hij noemt mij een geitebok, en ik heb hem bedankt voor de eer, die hij me bewijst. De roodwangige dochter op Viertola, juffrouw Lydia, drinkt nooit anders dan melk van een witte geit. Zoo zie je!”

„Moeten wij ons aan dronkemanspraat storen?” meende Simeon.

„Jij een man?” spotte Lauri. „Och wat, jij zou een potje

gaan huilen als je ooit van je leven te zien kreeg, wat meisjes niet aan een snotneus als jij bent laten zien!"

"Simeon, Simeon, liever zou ik me een nagel door m'n bast laten jagen dan dat ik zulke woorden nam," viel Juhani uit.

"Ja ja, te dien dage zal die nagel, die aan eene vaste plaats gestoken was, weggenomen worden; en hij zal afgehouden worden, en hij zal vallen, en de last, die daaraan is, zal afgesneden worden,' zoo zegt de Heer," mompelde Simeon.

"Nu heb je ons voor alle mogelijke dingen uitgescholden, maar wat ben je zelf, Lauri, in alle ernst, wat ben je zelf?"

"Ik ben Lauri, Timo."

"Zoo zoo, ben jij Lauri, alleen maar Lauri! Die goeie Lauri!"

"Die beste Lauri, die brave Lauri. Ja, die ben ik, al hebben jullie me ook met van alles vergeleken; met een das, met den doodgraver van Könni, met een drekjong, weet ik veel. — Hm! Ik heb van jullie allemaal het noodige moeten slikken, en dat heb ik goed onthouden! Maar nou zal ik jullie ook es zeggen hoe ik over jullie denk! Ik zal het jullie betaald zetten, duizend en nog es duizend keer. D'r af — als meelzakken d'r af, voor de stieren, allemaal! Daar gaat ie!"

"Is dat werkelijk Lauri, de rustige, ordentelijke Lauri?" vroeg Aapo. "Wie zou kunnen gelcoven....!"

"Ach, broeder Aapo, tusschen het gouden koren groeit veel onkruid, lang heb ik het gedacht, maar nu kennen we het hart van den man!"

"Hou je bek, Jukola's os!"

"Terg me niet, om Gods wil, terg me niet meer; m'n bloed kockt, het kookt! Jou verdomde snotneus, ik smijt je naar omlaag, voor de horens van de ossen smijt ik je — en moge dan de wereld te gronde gaan, moge dan de Dag des Oordeels aanbreken!"

"Treurig, treurig!" zuchtte Simeon.

"Stil nu, niet vechten!"

"Hou je bedaard," viel Tuomas Aapo bij.

"Hij heeft me uitgescholden. Verwaande aap! heeft hij me genoemd."

„En mij dan? Heilige paus! Trek het je niet aan!”

„En mij dan? Geitebok? Wat vinden jullie daarvan? Wel bedankt, tweelingbroer!”

„Laat ons bedenken, hoezeer we den dood nabij zijn,” vermaande Aapo. „Broeders, er welt een gedachte in mijn brein op. Ik zou jullie een raad willen geven, die hier wel op zijn plaats is, vermoed ik. Luister: de steen is als een vaartuig in den storm, en de storm, dat is de kudde ossen, die bloeddorstig brult aan onze voeten. Of, laat ik een ander beeld kiezen: de steen is onze vesting, belegerd door een wreeden vijand, bewapend met scherpe speren. Maar wanneer de vesting geen commandant heeft, wanneer er niet iemand is, die de tucht handhaaft, dan heerscht er spoedig een chaotische toestand onder de bezetting, en al heel gauw zijn zoowel vesting als verdedigers ten doode opgeschreven. Zoo zal het ook ons gaan, wanneer wij ons niet anders gedragen en wanneer wij niet een soort wet opstellen en ons daaraan houden. Daarom moeten wij één onzer gehoorzamen. Juhani beheerscht je nu en neem de leiding, en weet dat de meesten onzer op je hand zijn.”

„Welke straf zal er zijn voor hem, die mijn woorden niet gehoorzaamt, maar die door zijn booze bedenksels ons allen verontrust en in groot gevaar brengt?”

„Hij moet voor de ossen geworpen worden!”

„Juist, Tuomas.”

„Een strenge straf, maar onze toestand eischt het,” meende Aapo. „Ik sluit me er bij aan.”

„Voor de stieren, zooals eertijds de heilige martelaren, hier kan geen zachtheid baten,” vond Simeon.

„Hij moet voor de ossen geworpen worden, recht en orde moeten er zijn!”

„Juist, Timo. Recht en orde moeten er zijn! Bind je deze schrikwekkende paragraaf op het hart en gedraag je er naar. Nu is mijn eerste bevel, dat Lauri zwijgt en dat hij gaat slapen. Verder beveel ik dat ieder, met uitzondering van Lauri, een slok uit de kruik neemt om zich te troosten. Ja, laten we er eentje nemen.”

„En ik dan, krijg ik niets?” verzette Lauri zich.

„Jij houdt je mond en gaat slapen.”

„Daar hebben we in de hel nog tijd genoeg voor.”

„God weet, beste Lauri, waar we spoedig allen zullen liggen!”

„God weet, beste Jussi-mijn,
Waar ons levenseind zal zijn.”

zong Lauri. — „Ha, ik zing een lied, ik zing een lied en neem mijn klarinet:

„Ik ben een moeders-jochie,
Mamma's eigen Jussi.
Ik ben een moeders-jochie ja,
Mamma's eigen Jussi, ha!”

„Spaar je gezang voor een anderen keer,” gromde Juhani.
„Die bewaar ik voor Jukola-Jussi, Eero. En nu ga ik een groot lied zingen. Een heel groot lied. Ik ga zingen en dansen, heleja!”

„Pas op, dat ik je niet veroordeel om voor de ossen geworpen te worden!”

„Lauri, nu waarschuw ik je voor het laatst!”

„Voor het laatst? Een mooi ding, dat je er mee ophoudt, Tuomas!”

„Hoe kunnen we, hoe kunnen we op die manier voortgaan, terwijl we op den drempel des doods staan, wij arme godvergeten heidenen!”

„God straft ons gelijk wij het verdienen,” zei Simeon.

„O, Hij straft ons, Hij kwelt ons op dezen martelsteen.”

„Een vreugdesteen is het,” vond Lauri. „Väinämüinens vreugdesteen, de vreugdesteen van Väinämüinen, die gezegd wordt te zijn de god van Savolax. Daar heb ik eens een aardig spotliedje op gehoord van een vroolijken klant. Diezelfde jongen kende trouwens een pracht van een preek, die hij kon afraffelen met de tanden op mekaar, en toen stond hij op de rookende pijp van den Kuninkala. Ik zal die preek voor jullie opzeggen.”

„Hou je stil, ellendeling.”

„Laten we preeken nu we genoeg gezongen hebben. We hebben allen als uit één mond gezongen, zooals ze dat in de kerk doen. Ik ben de prost, deze steen is de preekstoel, jullie zijn de kosters, en de ossen zijn de ernstige vrome gemeente; maar eerst een marsch, voor we den preekstoel bestigen. Hooren jullie wat ik zeg, de prost wacht!”

„Wacht maar, wacht maar, ik zal je aanstonds laten marcheeren!”

„Jij bent de hoofdkoster, ja, de ouwe zelf, de anderen zijn je leerjongens, die den blaasbalg met lucht moeten vullen, en die bezweet en rood als kalkoensche hanen op Zonen feestdagen in de kosterbank zitten. Hier zitten jullie en knippen met je oogen; jullie hebben je jas opengeknoopt en je haar met vet ingesmeerd, terwijl jullie kleine, dorre puntbaardje bibbert. Maar zit nou in ieder geval rustig en zing, terwijl prost Matti den preekstoel beklimt. Wel is hij op een draf naar de kerk gekomen, rechtstreeks uit de kroeg van Keijula; maar hij likt haastig z'n vingers af en strijkt z'n haar glad en nou klautert hij biddend en diep ontroerd den preekstoel op en maakt de vrouwen aan het grienen. Nou koster-Jutte, nou kijk ik je veelbeteekenend aan, vooruit nou. ‚Gezwind, Jutte’ riep de vorige prost altijd.”

„Hou oogenblikkelijk je mond, ezelsveulen.”

„Nou, nu moet je zingen: ‚de Heere is mijn herder.’ Maar laat het genoeg zijn, wees stil en luister en zet je kerkgezicht terwijl ik preek. Ja, m'n vroolijke vriend, als ik het nu maar net zoo mooi kan als jij! Ik wil een preek preeken op dezen preekstoel. Een preek over de oude jas van Petrus en over de tien knoopsgaten. Maar eerst wil ik mijn oogen laten gaan over mijn kudde schapen, doch ik zie tot mijn groote smart slechts stinkende geiten en andere duivelsche geitebokken. Ha, meisjes van Kärkölä, dames en vrouwen! Maak je mooi met sjaals en zijden doeken, behang je met goud als pauwen, maar je moogt me in m'n gezicht spuwen, wanneer jullie op den Dag des Oordeels pastor Matti niet te hulp roept. En dan moet hij niks van jullie hebben — o nee! Ik zal jullie wat zeggen. Neem een voorbeeld aan den grootvader op Rävbacka. Maar jij, jou vervloekte Peltola-Paavo, wat heb jij van den winter gedaan in de landstreek van Tanus? De meisjes ongelukkig gemaakt, dat heb je gedaan! Ik zeg jullie, jongens, neem een voorbeeld aan Jumppilla-Jalli. Anders krijgen jullie op je ziel van pastor Matti, jullie heidenen, jullie krijgen de kous op den kop! Marsch, naar de hel! Zet je ooren open zoolang het nog tijd is, en luister naar wat ik zeg en preek, want

ik ben van alle markten thuis en ik heb een hart in m'n borst als een tabakszak van zeehondenvel. Ja ja, ik heb zoo een en ander meegemaakt, ja ja. In Helsingfors was ik in de leer en daar zette ik de kerk in de teer. En van de torennaald kwam ik aan den schandpaal. Maar het beste is het laatste, dat ik nooit iets wegnam van m'n naaste!

Ik had eens een kleine bruid, een lief kippetje en een aardig hippetje, maar ze liep van me weg, en ik zocht haar overal, achter iedere heg. Ik zocht heel het groote Finland af en de zee, ik zocht in Duitschland en in Estland, maar ik vond mijn schat nergens. Toen kwam ik terug in Finland, daar kauwde ik boomschors en vond haar terug in Hammersfors. „Daar staat mijn lieve kleine kippetje,” riep ik verheugd, maar het meisje werd kwaad en deelde niet in mijn vreugd. „Wat ben jij er voor één,” riep ze uit, „je bent een schavuit. Je bent een man zonder eer, gedoopt in de teer”. En weg was ze; maar ik, altijd vroolijk en monter, ik leed daar niet onder. Ik nam een snuifje en streek eens door mijn kuifje.

Ik ging naar Helsingfors op goed geluk, daar kreeg ik het met iemand aan den stok, toen zetten ze me zoo maar in 't cachot, daar kreeg ik hoopie slaag, maar dat had ik niet graag. Toen trok ik naar Tavastland, met een stevigen knuppel in de hand, ik beklom den preekstoel van Kuninkala, daar preekte ik en besloot met „amen,” dat was voor ons allen samen — en daar blijft het bij voor vandaag, want nou knort m'n maag. Ik wou alleen nog zeggen, dat het schaap een braaf dier is, al knabbelt het ook aan de heggen; maar als een stier z'n horens in je broek boort, dan schreeuw je als een mager varken, dat iedereen het hoort. Amen! Ga naar huis, ik kruip in het hol in den bergwand. En dat is mijn preek.”

„Ja ja, dergelijke goddeloosheden, die kun je verkondigen, — maar kun je lezen, jou ezelsveulen?”

„Dat is me nou ook een vraag, Simeon. Kan de prost lezen? Wel, hij las en hij zong, zoolang hij kon roeren z'n tong. Maar de prost moet de mis bedienen, hij hoeft niet te zingen. Ik zal de mis opdragen, en de kleine Eero antwoordt op mijn vragen.”

„Ik zal antwoorden, als de honger me niet te machtig wordt tenminste.”

„Wat, ga jij meedoen met dien idioot? Dwaas, altijd ben je te vinden voor gekke streken. Ziezoo, Lauri, jij gaat slapen, het is nu mooi geweest. Hou op, broer, anders veroordeel ik je zonder pardon om naar beneden geworpen te worden voor de ossen. Hou op met dien onzin!”

„Nu is het tijd, te dansen, Juhani. Laten we dansen, worstelen en dansen. Den Jusse-dans. Kijk, zoo!”

„Jou ellendeling, het scheelde niet veel of ik was naar beneden gevallen,” raasde Timo. „Hou je gemak!”

„Lauri, moet ik het vreeselijke woord uitspreken, dat je op hetzelfde oogenblik tot gehakt zal maken? Dat onherroepelijke woord luidt: hij moet voor de ossen geworpen worden. Zal ik?”

„Zeg niets. Zing liever, terwijl ik den Jusse-dans dans. Hihi.” —

„Welnu dan: hij moet voor de ossen geworpen worden, en God zij hem genadig! Het is gezegd, grijpt hem!”

„Laat ons allen tezamen gaan, hand in hand, van deze plaats des hongers!”

„De wet moet ten uitvoer gebracht worden. Bereid je voor op den dood,” beval Tuomas.

„Nee, voor geen tien duivelen, Tuomas,” viel Juhani uit.

„Van den steen af, jongen!”

„Nee nee, in 's hemelsnaam!”

„Tuomas wordt bleek,” stamelde Aapo. „God sta ons bij!”

„Zou je een dergelijke misdaad kunnen begaan?” kwam Juhani. „Mijn broeder, mijn broeder, een daad van den duivel, van den duivel. Laat je woede bedaren, Tuomas, laat je woede bedaren. Ik smEEK het je. Alle man overeind, we moeten Lauri helpen!”

„Opzij!”

„Nee, Tuomas, nee!”

„Opzij! Jij bent de rechter en ik ben de beul. Onze wet moet ten uitvoer gebracht worden. Van den steen af, jongen! Zonder pardon!”

„Genade, Tuomas,” smeekte Simeon, „genade!”

„Geen genade!”

„God beware ons voor broedermoord.”

„Juist Juhani,” meende Tuomas, „zooals Kain Abel gedood heeft!”

„Hij moet sterven!”

„Dat de hemelsche machten ons beschermen. Nee, Tuomas, dat mag niet gebeuren!”

„Nee nee,” vond ook Timo, „Lauri is onze broeder, blijf staan waar je staat!”

„Hier wordt een moord gepleegd, hier wordt een moord gepleegd! Laat ons Lauri redden. Laat ons onzen armen broeder redden!”

Een hevig gevecht ontbrandde boven op het rotsblok. Sommigen trachtten den verbitterden Tuomas tegen te houden door hem in zijn kraag te grijpen of de armen om zijn middel te slaan, anderen omknelden de beenen van Lauri om te beletten dat hij naar beneden zou vallen. De kluwen vechtende broeders geelk een reusachtig monsterdier met vele beenen en vele hoofden, schreeuwend en tierend, verward rakend in de eigen ledematen.

Rukkend en scheurend en trappend, rolde het monster van den eenen kant van den steen naar den anderen. De honden renden heen en weer, den staart tusschen de pooten; dikwijls stonden ze op het punt, omlaag te storten en een prooi te worden van de woedende ossen. Dichter dan tevoren drongen hun vijanden samen aan den voet van de rots, en staarden met bloedbeloopen oogen naar de ontzettende worsteling, terwijl het speeksel hun uit den bek liep. Maar op het laatst werden de broeders moede en bedaarden ze en heerschte er vrede op den Hiidenkivi; hijgend lagen de Jukola-zonen neer op het onder hun voeten verpulverde mos. Eindelijk begon Simeon te spreken; wild rolden zijn oogen en hij hield den blik strak naar boven gericht:

„Christenmensen zijn veranderd in on dieren en duivelen! Daarvoor straffe ons de Heer. Sla ons met den hamer van Uwen toorn! Sla tot mosterd de zeven zonen van Sion!”

„Ja, Tuomas, zoo gaat het; tegen vijf kun je het niet houden,

dat weet je," zei Aapo. „Maar nu moet het uit zijn, laat het nu vrede wezen, en hou Lauri rustig tot hij slaapt, die kwajongen."

„Verdoemd mag ik zijn! Als ik wil, smijt ik jullie allemaal naar omlaag, stuk voor stuk, en als mijn woede nog meer geprikkeld wordt, dan wil ik het en dan doe ik het. Zit stil, jongens. Zit stil! M'n bloed kookt, het minste of geringste kan den dood beteekenen voor jullie met alle verschrikkingen daarvan. Zit daarom stil, heel stil!"

„Tuomas is een gevaarlijk mensch!" waarschuwde Juhani. „Je kunt beter een man hebben, die af en toe opstuift en raast en scheldt en zoo, dan iemand als jij, die zelden kwaad wordt, maar dan ook zóó erg, dat hij je naar het leven staat. Foei. Een afgrijselijk spel was dit!"

„Tuchtig ons, straf ons, hemelsche machten!"

„Hou je mond, Simeon," kwam Timo. „Ik bid."

„Wanneer ik stil ben, dan zal deze steen hier spreken en zingen. Tuchtig ons, straf ons!"

„Roep niet nog meer ellende over onze arme hoofden af, we zijn al genoeg gestraft."

„Kijk em daar zitten; dat preekt met de handen op z'n buik en z'n oogen wijd open," spotte Tuomas. „Wil je wel es dadelijk je mond houden!"

„Wees stil, Simeon," kwam Timo opnieuw. „Ik bid, ik bid tot God. Laten we nu in vrede leven. — Kijk, Lauri slaapt al, hij slaapt, de arme drommel. — Ja, laat ons om Gods wil in vrede leven en laat ons trachten geduld te oefenen tot we weer naar huis kunnen gaan."

„Naar huis? We komen zelfs na onzen dood niet in het tehuis, waar we recht op hebben, wat ons eerlijk toekomt, — op het kerkhof; nee, hier zullen we inslapen en in stukken gescheurd worden door raven en adelaars. Ach, ik sterf, ik sterf! Zoo kwam er een einde aan mijn kostbare leven. Hoeveel was mijn leven waard?"

„Zoo kwam er een einde aan ons leven. Hoeveel was het waard? Een open vraag," meende Timo.

„Onze lieve moeder heeft niet geweten tot welk een name-looze ellende zij haar zeven kleine jongens ter wereld gebracht heeft."

„Nee, Juhani, dat heeft zij niet geweten!"

„Kom Timo, laten we nog een keer een borrel nemen, den laatsten druppel uit de kruik. Daar Tuomas, drink. Pak aan.”

„Ik moet jouw brandewijn niet.”

„Zoo zoo. Moet jij mijn brandewijn niet. Goed, Tuomas, dan moet je mijn brandewijn niet,” zei Juhani bedaard.

„Maar zie hoe rustig Lauri ligt te slapen. Zou hij alle Jumpilla-Jalli's en Kuninkala-preekstoelen vergeten zijn? Ja ja, herrie en spektakel maakte je op de grens tusschen leven en dood. Het is afschuwelijk te denken, hoe het geweest zou zijn wanneer je dronken voor God getreden was, — dronken, met waterige oogen.”

„O o, verschrikkelijk — dronken voor God!” klaagde Timo.

„Dronken voor God, met waterige oogen. Dat is wel iets, om over na te denken.”

„Voorwaar,” stemde Simeon in.

„Het heeft niet veel gescheeld. Doch nu slaapt hij rustig, maar wat ziet hij bleek. Ach, mijn oogen vullen zich met tranen, ik beklaag hem van ganscher harte. Ja, in mijn binnenste hartekamer wil ik mijn armen broeder herbergen, mijn armen broeder.”

„In den slaap zal hij den honger vergeten,” troostte Aapo, „den honger, die onze ingewanden uiteenrijt.”

„De derde dag! Laat ons neerzinken en sterven!”

„Ja Simeon, sterven moeten we, en dat terwijl we meer dan genoeg levend vleesch voor ons hebben. Levend vleesch!”

„Dat levende vleesch, Eero, beneemt ons het leven!”

„En wel op dezen dag, in dit uur, deze minuut!”

„Laat ons dat vleesch daar dan dooden! Ieder gehoord hoofd schieten we neer en dan hebben we zooveel vleesch als we maar lusten,” riep Timo uit. „Vijf buksen liggen geladen naast ons, en in Lauri's rugzak zit kruik genoeg.”

„Dat was een idee,” juichte Juhani.

„Dat ons het leven zal redden.”

„Dat ons het leven zal redden, dat is zeker,” lachte ook Eero.

„Maar waarmee moeten we betalen, Timo?” vroeg Juhani.

„O, engel des Heeren!”

„Versch vleesch, versch vleesch en anders niet! De rugzak zit vol gegoten kogels, en kruit is er genoeg.”

„Zoo is het, Timo, je bent een prachtkerel. We hebben kogels en kruit genoeg! En daar beneden ons loopen drie en dertig ossen. O, stommeriken die we zijn, waarom hebben we daar niet eerder aan gedacht!”

„Ik heb er al eens aan gedacht, maar ik vergat den voorraad kruit in Lauri's rugzak. En daarom hield ik m'n mond, daar je met vijf kogels niet veel begint tegen drie en dertig ossen. Dat is net genoeg voor vijf stuks.”

„Zoo dacht ik ook, en daar bleef het bij. Drie en dertig ossen! Luister jongens, bloed van mijn bloed, zonen van mijn vader, als jullie goed schieten en als ieder schot de hersenpan van een os verplettert, dan staat de weg naar de vrijheid voor ons open. Open! O, Timo, wat ben je toch een prachtkerel!”

„Ja, zoo is het! We hebben niets anders te doen dan die beesten neer te schieten. We laten ons niet vangen als ratten in de val. Flinke kerels laten zich niet op die manier negeren! Dat zeg ik!”

„Alle duivelen, bliksem en donder, aanstonds ligt de weg naar de vrijheid open voor ons.”

„Ja, Juhani, wel voert die weg over vele bloedige lijken, maar dat is niet anders, daar helpt geen lieve vaderen en moederen aan.”

„Daar helpt geen lieve vaderen en moederen aan. Laat dan het zwarte bloed in stroomen vloeien rondom den Hiidenkivi. Wij gelukkigen. — Nu kunnen we ons den buik weer rond eten!”

„Maar wanneer en hoe moeten we veertig ossen betalen?” kwam Aapo bedachtzaam.

„Het gaat hier om ons leven, en dan is de wet op onze hand.”

„Laten we de dieren in stukken verdeelen, dan kan de dikbuik van Viertola den vleeschvoorraad in zijn proviandhuis bergen zoodra hem dat schikt. Dat gaat ons verder niet aan.”

„Ja, hoe het verder gaan zal, moeten we maar zien wanneer het onvermijdelijke geschied is! Maar als de groote slacht-

partij achter den rug is, wacht ons een ander werk; denk er om, zoodra iedere staart roerloos op den grond ligt, moeten we de beesten villen, en wel dadelijk. En een van ons moet naar Viertola om het te zeggen."

"Dat is een verstandige raad, Aapo. Laten we ze villen, voor de huid aan het vleesch vastdroogt. Dan kunnen ze later horens, huid en pooten verdeelen zooals ze zelf willen. Ieder onzer heeft een mes in z'n gordel, en dit hier is zoo scherp als de tong van een slang. Kom, laten we dat bloedige werkje zoo vlug mogelijk opknappen. Hij, wiens buks leeg is, lade ze haastig en secuur, en dan gaan we aan den arbeid. Aan den arbeid."

"Maar broeders, we kunnen den honger nog wel een paar uur verdragen en zeker nu, waar onze redding vaststaat. Laat ons nog eenmaal uit alle macht tegelijk roepen, daarna wachten we nog een uur, — het laatste uur van onze smartelijke gevangenschap."

"Wel plaagt de honger me, maar laten we je voorstel opvolgen. We zullen roepen zoo hard we kunnen, zoo hard we kunnen; misschien worden we gered zonder dat we bloed behoeven te vergieten. Doch de kans daarop is niet groot. Maar we kunnen nog wel even wachten, we hebben de verlossing uit onze gevangenschap zelf in de hand. Laten we dan roepen, schreeuwen, brullen. Als ik het zeg, broeders, allen tegelijk als ik het zeg. Tuomas, je zit daar zoo zwijgzaam op den steen, doe ook jij je mond open. Doe het, ik vraag het je, neè, ik beveel het je."

"Klets niet langer, schiet op!"

"Vooruit dan. Een — twee — drie!"

Luide weerklonk hun roep. Zeven malen achtereen, — de wind droeg de noodkreten voort, alsook het gejang van de honden. Daarop gingen ze zitten en wachtten, maar de honger was zwaar te verduren. Doch de zekerheid dat de redding nabij was, verleende hun nieuwe krachten. Een hunner echter, broeder Lauri, speurde noch de martelingen van den honger, noch de vreugden van de hoop; bleek en roerloos snurkte hij aan de voeten der anderen. Zoo wachtten de broeders een tijdlang, ze wachtten tot de zon op het punt stond onder te gaan, den derden dag.

Toen riep Juhani met luide, ernstige stem, nadat hij in

het verre Noordoosten het zwakke gerommel van den donder had gehoord: „Nu, jongens. Nu, de Heer sta ons bij.” En het bloedige spel nam een aanvang.

De grauwe Hiidenkivi-steen was in een grijze kruitwolk gehuld, bliksem en dood bedreigden de kudde ossen van alle kanten. Een viel er neer, een andere sprong krampachtig rond, witte stoom uit de neusgaten blazend, en brullend dat iemand hooren en zien verging. Wanneer het schot de hersenen trof, sloeg het dier tegen den grond en stierf snel; het trapte nauwelijks nog één keer van zich af, strekte de pooten als stijve stokken uit en gaf den geest, terwijl het donkerroode bloed in wijden boog opspatte. Doch de os, die door een schot in de borst geraakt werd, raasde langen tijd rond. Bloedend wierp hij zich heen en weer tusschen de andere, die nog gespaard gebleven waren, tot hij eindelijk op de knieën viel en loeiend nog lang met de hoeven in de lucht sloeg. Er ontstond een hevige verwarring tusschen de overblijvenden. Ze kregen de lucht van het dampende bloed hunner makkers in den neus. Met de tong uit den bek drongen ze dicht oopen, draaiden met de oogen en wierpen onder vervaarlijk gebrul aarde en gras en stof hoog op.

Bleeke spoken gelijk stonden de broeders op de steenrots, in rook gehuld, onafgebroken schietend, ladend en schietend. Telkens weer stortte een os ter aarde. De buksen bliksemde en knalden, maar feller waren de bliksemschichten, die langs het onheilspellend donkere zwerk joegen en heviger waren de donderslagen, die het heelal deden sidderen. Een angstaanjagende schemering heerschte rondom den Hiidenkivi, en uit die schemering steeg het gebrul en het gehuil der ossen op, het gejang der honden, het knallen der buksen, bij tijden overstemd door ratelende donderslagen en het machtige suizen in de toppen der boomen. Zwaar was het uur, warm als bloed de lucht. Nu ontwaakte ook Lauri; nog half slapend opende hij de oogen, maar zag slechts een schrikkelijke duisternis om zich heen, en daarin enkele gestalten. Hij hoorde een ontzettend lawaai, hij hoorde het onder zich, en hij hoorde het vanuit den hemel. Zijn opgejaagde bloed gaf hem het gevoel of alles in duizelingwekkende vaart omlaag stortte. Een donkere

gedachte welde in hem op, hij mompelde in zichzelf: „Nu gaat het naar de diepte van den afgrond, nu is het zoover. Vooruit dan maar, er is toch niets aan te doen.”

Waarop hij zich op zijn andere zijde keerde, de oogen sloot en weer insliep.

Als een schrikkelijke burcht stond daar de Hiidenkivi-steen in zijn sluier van kruitdamp. Stroomen bloeds vloeiden rondom zijn voet, meer dan honderd ossepoeten traptten wild in de lucht. Knetterende donderslagen verscheurden het oor, zwaar begon de regen te vallen; bruischend ontlastten de wolken zich boven het woud. Thans was de moord geschied, niet één enkele os stond nog overeind. Viertola's drie en dertig ossen lagen uitgestrekt op de vlakke, sommigen dood, sommigen stuiptrekkend, hier en daar klonk doodsgeroel.

De broeders klommen van den steen af, samen met de honden, en zochten een schuilplaats onder een reusachtigen den. Daar stonden ze en namen den rijken oogst van den dood in oogenschouw. De donder raasde. De regen viel bij bakken uit den hemel en sloeg petsend neer in den bodem, waar het bloedige water in bruisende beken aan alle kanten den Hiidenkivi omvloedde. Zoodra de regen ophield, traden de broeders naar voren uit hun schuilplaats; zwijgend liepen zij rond tusschen hun slachtoffers, van afschuw vervuld, terwijl ze af en toe het hoofd schudden.

„Vleesch genoeg,” kwam Juhani.

„En bloed!”

„Ja Timo, — en bloed. Wel tien jaar lang zou hier rondom den steen peper kunnen groeien, zóó is de grond gemest. — Kom, laten we vuur maken, zoodat we ons vleesch aanstonds kunnen braden. Ha jongens, dat zal smaken! Haal takken, broeders, zoek vuursteen. Dan maak ik vuur. Timo moet de bijl gaan halen en de ransels, die we op de vlucht hebben weggegoorpen. Als we gegeten hebben, gaan alle man aan het werk, zooals Grün met z'n rooden baard zou zeggen. Ja, die rust nu ook al in den schoot der aarde, maar zoo was het het beste voor hem. Hij had anders honger moeten lijden als een hond zonder baas,

zonder vrienden en landslui, zonder onderdak, ja, zelfs zonder de twijfelachtige eer van een doopattest. Ja ja, dood zakte hij in mekaar op de deel van Kollistime, en alles is vergeten en vergeven. — Goed zoo, Eero, daar heb je drijfnatte dennenstronken, en Simeon heeft droog hout, aanstonds zal ons vuur helder opvlammen. Snij grootte hompen uit de dijen uit, Tuomas. Ha ha, ik zou zoo wel mijn tanden in het rauwe vleesch willen zetten.”

„Heb nog even geduld, dan smaakt het straks nog beter.”

„Ja, daar heb je gelijk in. — We mogen ons gelukkig prijzen, dat we behooren tot een geslacht en tot een volk, dat gewend is aan honger en ontberingen. Anders hadden we het niet volgehouden. Wat ik je brom.”

Spoedig hingen zeven prachtige stukken vleesch boven het vuur te braden. Ze waren Lauri dus niet vergeten, al hadden ze hem niet wakker willen maken. Zelfs de zware regen had hem niet gewekt. Timo was er intusschen op uitgetrokken. Hij vond de rugzakken en de bijl op het van bloed doordrenkte open terrein in het bosch, waar ze den beer en de zeven ossen gedood hadden. Nu haalden ze vijf broodbollen te voorschijn, namen de stukken vleesch weg boven het vuur, doopten het droge brood en het vleesch in zout en hadden een koningsmaal. Ook Killi en Kiiski deden zich te goed na den langen gedwongen vasten. Toen allen gegeten hadden, maakte een doodelijke vermoeidheid zich van hen meester, de een na de ander zakte op den grond met gesloten oogen. De zon ging onder, de Septemberdag neigde ten einde; boven op den steen lag Lauri te snurken, de anderen sliepen een diepen, gerusten slaap rond het vuur. Zoo lagen zij daar temidden van de doode kudde, terwijl Killi en Kiiski de wacht hielden. Toen de nacht gedeeltelijk voorbij was, werden de broeders wakker en voelden dat hun krachten teruggekeerd waren. Ze stonden op en zochten zwarte, dikke boomknoesten, die ze op het nog smeulende vuur wierpen, zoodat ze in het rosse schijnsel hun ontzaglijken buit konden villen. De zwart-roode vlammen verlichtten het veld en het omringende woud. Eero werd naar Viertola gestuurd om den boer het

gebeurde mee te deelen, de anderen gingen uit alle macht aan het werk.

Nu ontwaakte ook Lauri uit zijn langen slaap. Een tijdlang keek hij om zich heen zonder te begrijpen, wat er aan de hand was. Een reusachtig vuur vlamde in den stillen, donkeren nacht. Overal zag hij dieren, badend in hun bloed, de tongen uit den bek, de buiken dik gezwollen. Twee ervan waren reeds in stukken verdeeld, met een derde waren de mannen bezig. En daar stonden zijn broeders: sommigen waren doende, de huid af te trekken, anderen hielden de pooten wijd uiteen, en verdeelden het dierenlijf met de bijl, of stapelden de stukken vleesch op een hoop in de luwte van een breedvertakten den. Dit alles zag Lauri, hij was z'n roes nog niet geheel te boven, maar eindelijk begreep hij wat er gebeurd was. Nu ontdekte hij een brood en een stuk gebraden vleesch op een graspol naast het vuur. Ineens voelde hij een hevige zuiging in de maagstreek, hij klauterde naar beneden, zette zich bij het vuur en begon te eten. Doch eerst ontblootte hij het hoofd, vouwde de handen en smeekte Gods zegen af over de spijsen. Zwijgend stilde hij zijn honger, duister blikten zijn oogen onder het somber gefronste voorhoofd; tegelijk droogde hij zijn kleeren bij het vlamrende vuur, terwijl de anderen op enkele schreden afstands vlijtig aan het werk waren. Ze hadden het noodige te doen: een grooten beer en veertig ossen moesten ze slachten. Eero bracht de boodschap over aan den houtvester op Viertola, die zich naar zijn heer en meester haastte. Groot was de verontwaardiging en hevig was het rumoer, zoodat de boodschapper het geraden oordeelde, te maken dat hij wegkwam. Vloekend en razend riep de heer van Viertola alle mannen van de hoeve bijeen. Gezamenlijk trokken ze naar den Hiidenkivi, tien sterke kerels; naast zijn meester liep de zwaar gebouwde houtvester met in de hand een vreeselijke knots.

Eindelijk bereikten ze de plaats, vanwaar het rosse schijnsel hen tegenstraalde. Nu zagen ze zeven mannen gelijk zeven afschrikwekkende spoken met bloedig mes in bloedige handen een bloedige daad uitvoeren. Sommigen vilden de doode lijven, anderen hielden de pooten uiteen of verdeelden met de bijl de lichamen in stukken. Sommigen legden de

huiden te drogen op wiegende dennetakken. De honden liepen heen en weer en slikten begeerig de stukken in, die de mannen hun van tijd tot tijd toewierpen. Al spoedig bemerkten Killi en Kiiski dat er vreemden naderden; onder woedend geblaf stortten ze op de mannen toe, maar de broeders riepen hen streng tot de orde. Nu trad de vertoornde heer van Viertola vooruit met zijn dikken buik en zijn uitpuilende oogen. Zweetend stapte hij naar voren met zijn tien mannen.

„Goedenavond, mijnheer,” groette Aapo.

„God sta ons bij, dat was een afschuwelijk spel, het heeft maar een haar gescheeld of we waren er geweest,” zei Juhani.

„Wat den duivel is hier gebeurd?” raasde de landeigenaar.

„Veertig ossen hebben jullie doodgeslagen! Hel en alle duivelen, vervloekt zijn jullie, ellendelingen!”

„Dit is geschied om het leven van zeven menschen te redden,” legde Aapo uit.

„Ik zal jullie leeren, jullie bandieten en roovers, tuig van Jukola,” dreigde de landeigenaar. „Geef ze er van langs, mannen. Geef ze er van langs, dat ze in hun bloed badend op den grond liggen, net als mijn prachtige ossen, vooruit, pak ze aan!”

„Stil heer!” riep Aapo.

„Stil, stil!” waarschuwde ook Tuomas.

„Stop, heer, hits je volk niet op ons aan, bedenk wat het gebod van den vrede van ons allen eischt,” maande Juhani.

„Laten we als verstandige menschen praten over het groote ongeluk, dat hier gebeurd is,” stelde Aapo voor.

„We staan allen onder de zelfde wet, voor de wet zijn we allen gelijk,” kwam Juhani. „Ook jij bent geboren uit den schoot eener vrouw, en even naakt. Ja, even naakt, en geen duim grooter. En onze oude haan met z'n ronde oogen mag wel een klein kunstje uitvoeren op je adellijke schild. De wet is voor ons allen gelijk! En in dit geval staat ze ongetwijfeld aan de zijde van de Jukola-broeders.”

„Wat? Zouden jullie vervloekte kwajongens het recht hebben, mijn dieren af te slachten op mijn eigen grond?”

„Hebt U het recht, dieren los te laten loopen, die menschen naar het leven staan?”

„Ze graasden op mijn eigen land,” verdedigde de landheer zich, „ze graasden binnen de omheining.”

„Goed, dat kan zijn. Het deel van de omheining, dat de ossen afbraken, behoort tot Viertola. Maar mag ik u nu iets vragen: Waarom bouwt een rijk heer zulk een ellendige, zwakke afscheiding, dat de beesten die zoo maar met één stoot onder den voet kunnen loopen?”

„Een pracht van een afscheiding was het, sterk en gaaf,” viel de houtvester uit.

„Wat hadden jullie op mijn weiden te maken, bandieten? Wat hadden jullie daar te maken?” vroeg de landheer, trillend van drift.

„We maakten jacht op een beer, die zoowel U als uw paarden en ossen bedreigde. We hebben het roofzuchtige ondier gedood en daarmee het vaderland een grooten dienst bewezen,” verklaarde Juhani. „Is het soms niet in het belang van de gemeenschap, dat verscheurende dieren uitgeroeid worden? Bedenk dat wel. De wet zal zeker op onze hand zijn, al bemoeide de duivel zelf er zich mee!”

„Hou je bek, brutale vlegel,” snauwde de houtvester, „klets geen onzin.”

„Probeeren jullie opnieuw, ons voor den gek te houden?” brulde de heereboer, „geeft ze er van langs, mannen, geeft ze er van langs!”

„Houen jullie je bedaard, meneer de houtvester en jullie, knechts, — vergeet niet wat we hier hebben uitgestaan op den Hiidenkivi, bedenk dat ieder van ons een razend, wanhopig man is,” waarschuwde Aapo nogmaals.

„Juist, zoo is het,” beaamde Juhani, „razende, wanhopige mannen, dat zijn we. Razende, wanhopige mannen, die niet meer geregeld kunnen denken. Ons hart is als steen in onze borst, bliksem en vuur spuwen we — drie nachten en drie dagen zijn we ten doode toe gemarteld!”

„Maar nu hebben we bloederig vleesch gegeten, hebben we den met bloed bezwangerden adem ingezogen — hier staan we met bloedige handen en met bloed besmeurde messen,” kwam Tuomas.

„De Heer geve dat jullie acht slaat op onze woorden en dat jullie onze waarschuwing ter harte neemt. Anders zal deze nacht getuige zijn van de vreeselijkste verschrikkingen

der hel. Slaacht op onze woorden, sla acht op onze woorden!" „En neem een voorbeeld aan de ossen daarginds," voegde Eero er aan toe.

„O Heere God, open hun de oogen en schenk hun harten de kracht, zich te beheerschen en ons niet langer te tergen," smeekte Juhani. „Schenk hun verstand, opdat zij de waarschuwing ter harte nemen, die tot hen komt door veertig rampzalige ossen; wij weten hoe men worst maakt! Heere, schenk hun wijsheid, opdat wij niet hun rechters worden noch hun priesters, die hen met deze bloedige messen ten doode wijden en van hen één bloed en één vleesch maken gelijk van de ongelukkige dieren daarginds, opdat het nachtelijk woud niet worde tot één jammerlijke hel. O Heer, bescherm den landheer met den dikken buik en zijn vertoornde mannen, erbarm U hunner, Gods almachtige Zoon!"

„Hier staan wij, kom op als je wilt," riep Tuomas.

„Ja, hier staan wij, kom op als je wilt," viel Juhani hem bij.

„Wel wel," spotte de landheer. „Nu durven jullie, hé; maar ik denk dat de wet aanstonds wel wat anders te zeggen zal hebben, en dan laten jullie het hoofd hangen! Dan wordt die ellendige hoeve van jullie met den grond gelijk gemaakt. Kom mannen, weg van hier! Veertig ossen laat ik ze achter als buit, maar schadevergoeding zal ik hebben tot de laatste öre. Kom, we gaan!"

„Laat de huiden en het vleesch halen voor de boel bederft," ried Juhani. „We hebben ons enkel gehaast, de beesten te villen voor de huid aan het vleesch vastdraagt."

„In orde. Naar huis mannen, zooals ik jullie bevolen heb!"

Al vloekend verwijderde de landeigenaar zich met zijn mannen. De broeders gingen voort, de dieren af te slachten en den volgenden dag waren alle veertig ossen gevild, waarop ze naar huis trokken met den zwartbruinen beer aan een boomstam tusschen zich in. Het vleesch en de ingewanden van de ossen bleven echter in het bosch achter, waar twee der broeders de wacht hielden.

Aldus eindigde deze tocht, die door Fnösk-Matti's verhalen over Pohjola in Juhani's brein was opgekomen en die oorspronkelijk een eendenjacht had zullen zijn in de moerassen van Kourusuo.